ITS Finland ry
Mikonkatu 9
00110 HELSINKI
www.its-finland.fi

LAUSUNTO

6.2.2023

Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta

Asia: VNS 10/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Suomen digitaalinen kompassi

Älykkään liikenteen verkosto ITS Finlandin lausunto valtioneuvoston selontekoon VNS 10/2022 vp Suomen digitaalinen kompassi eduskunnalle.

ITS Finland toimii digitaalisen liikenteen ja kuljetuksen kehittämisen yhteistyöfoorumina kooten hallinnon, tutkimuksen ja elinkeinoelämän toimijat yhteen. ITS Finland on voittoa tavoittelematon asiantuntijaverkosto, johon kuuluu yli 100 jäsenorganisaatiota, joissa työskentelee yli 30 000 työntekijää. Yhdistyksen tavoitteena on edistää liikenteen digitalisaation ja uusien palvelujen toteuttamisen yleisiä edellytyksiä sekä tehdä tunnetuksi tieto- ja viestintätekniikan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Älykkään liikenteen verkosto - ITS Finland ry kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu seuraavaa.

Yleistä

ITS Finland ry on älykkään liikenteen verkosto, jonka vuoksi lausuntomme koskee ensisijaisesti älykkään liikenteen toimialaan, suoraan tai välillisesti, liittyviä näkökulmia. Viime vuosina verkostossamme ovat korostuneet älyliikennepainotusten rinnalla liikennejärjestelmän kestävyys ja erityisesti digitalisaation mahdollisuudet yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamisessa.

Digikompassissa on laaja-alaisesti eri toimijoiden yhteistyössä koottu digitalisaation kansallinen tilannekuva, visio ja tavoitteet kohti vuotta 2030. Digikompassi on tarpeellinen työkalu eri toimijoiden käyttöön. Yksi Suomen keskeisistä menestymisen edellytyksistä on kyvykkyys hyödyntää digitalisaatiota hyvinvointivaltion mahdollistamisessa.

Digikompassin puitteet digiministeriryhmän ja digitoimiston muodossa ovat poikkeuksellisen laadukkaat, mutta viime kädessä kaikki kulminoituu toimeenpanoon. Digikompassin mukaan toimenpiteet ja niiden edellyttämät investoinnit päivitetään digikompassin toimeenpano-ohjelmaan hallituskausittain. Tämä tuo digikompassin toimeenpanolle myös oman haasteensa, kun hyvin tiedetään, että nykyään ei juurikaan julkaista sellaisia ohjelmia, suunnitelmia tai strategioita, joissa digitalisaatio ja datatalous eivät ole jollain tavalla mukana. Digikompassin osana olisikin hyvä olla jonkinlainen tiekartta tai luettelo jo käynnistyneistä tai valmistelussa olevista toimista, joilla digikompassin tavoitteita viedään käytäntöön. Tämä auttaisi hahmottamaan mikä on digikompassin suhde kaikkiin muihin digitalisaatiota edistäviin hankkeisiin. Parhaimmillaan digikompassi tuo mukanaan resursseja, koordinointia ja yli sektorirajojen ylitse ulottuvaa yhteen toimivuutta.

ITS Finland ry
Mikonkatu 9
00110 HELSINKI
www.its-finland.fi

LAUSUNTO

6.2.2023

Digitalisaation yhtenä keskeisistä vaikuttavuusalueista on pidetty tuottavuuden kasvua. Tuottavuuskehitystä pidetään yleisesti yhtenä tärkeimmistä talouskasvun edellytyksistä ja taloustieteen nobelisti Paul Krugman on tiivistänyt tuottavuuden merkityksen seuraavasti: “Productivity isn't everything, but in the long run, it's almost everything.”. Suomessa tuottavuuskehitys on viime vuodet ollut keskeisiä verrokkimaitamme alhaisempaa ja tulevaisuuden kilpailukyvyn ja hyvinvoinnin näkökulmista tuottavuuskehitys tulisi saada vähintään verrokkimaiden tasolle, mielellään jopa niiden yli.

Ehdotammekin tuottavuuden lisäämistä yhdeksi digikompassin tavoitteista. Tuottavuuden merkityksen sisäistäminen ja sen edistäminen kaikilla hallinnonaloilla olisi ensiarvoisen tärkeää. Tuottavuuden kasvu merkitsee käytännössä, että kun tiettyjä prosesseja ja palveluja digitalisoidaan ja automatisoidaan, niin jossain vaiheessa on uskallettava luopua vanhoista tuottamistavoista. Tuottavuus ei kasva, mikäli uusien digitaalisten palvelujen rinnalla pidetään edelleen toiminnassa myös vanhat toiminnot.

Suomen digitaalinen kompassi ja liikenneala

Liikenneala on määrätietoisesti työskennellyt digitalisaation ja datatalouden edistämiseksi lähes koko 2000-luvun. Älykkään liikenteen verkosto – ITS Finland ry perustettiin vuonna 2006 ja ensimmäinen kansallinen älyliikenteen strategia julkaistiin vuonna 2009. Vuonna 2013 valmistui strategian päivitys ”Kohti uutta liikennepolitiikkaa. Älyä liikenteeseen ja viisautta liikkujille.”, jossa korostettiin liikenteen digitalisaation ratkaisujen laajempaa merkitystä liikennejärjestelmän tuottavuuden ja tehokkuuden kasvattamisessa sekä kuvattiin toimialan osaamisen vientipotentiaalia.

Liikenneala on yhteisvoimin määrätietoisesti rakentanut toimialan kyvykkyyttä älykkäiden ja kestävien ratkaisujen tarjoamiseksi kotimaisille ja myös kansainvälisille markkinoille. Jatkoa LVM:n älyliikennestrategioille saatiin vuonna 2018 neljän eri ministeriön, kuuden isoimman kaupungin, Business Finlandin, Sitran, VTT:n ja runsaan sadan yrityksen yhdessä rakentamassa ”Liikennealan kansallinen kasvuohjelma 2018” -työssä, joka päivitettiin 2021 ”Liikennealan kestävän kasvun ohjelma 2021” -ohjelmaksi. Nämä ohjelmat viitoittavat toimialan systemaattista kehittämistä kohti digitaalista ja vihreää siirtymää hyödyntäväksi vientivetoiseksi kasvualaksi. Kasvuohjelman esipuheessa elinkeinoministeri Mika Lintilä ja liikenne- ja viestintäministeri Timo Harakka linjaavat toimialan suuntaa ja mahdollisuuksia seuraavasti:

> *”Liikenne on elinkeinoelämän osa-alue, jossa muutospaine on harvinaisen kova. Samaan aikaan myös mahdollisuudet ovat valtavat. Liikenteen fossiilittoman käyttövoimat, automaatio ja digitalisoituminen muuttavat perinteisiä toimintamalleja radikaalisti. Tiedon, uusien teknologioiden ja tekoälyn hyödyntäminen sekä näihin perustuvien innovatiivisten ja käyttäjälähtöisten palvelujen kehittäminen luo yrityksille uutta liiketoimintaa ja kasvun paikkoja.*
>
> *Näitä kasvun ja työllisyyden paikkoja tarvitsemmekin tässä ajasta entistä kipeämmin, kun etsimme keinoja kestävään elvytykseen. Taloudellista elpymistä, uusiutumista ja tulevaisuuden kilpailukyvyn vahvistamista tukevat etenkin panostukset vihreään kasvuun, digitalisaatioon ja tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan. Digitaalinen muutos ja vihreä siirtymä nähdään EU:n elpymispaketissa keskeisimpinä talouden uudistumisen ja kestävän kasvun mahdollistajina.”*

ITS Finland ry
Mikonkatu 9
00110 HELSINKI
www.its-finland.fi

LAUSUNTO

6.2.2023

Digitaaliset teknologiat nousevat koko ajan suurempaan merkitykseen. Datapohjaiset ratkaisut liittyvät sekä kaikkiin kulkumuotoihin, liikennejärjestelmän ohjaukseen ja hallintaan sekä suunnitteluun, rakentamiseen, hoitoon ja ylläpitoon. Digitaaliset ratkaisut ovat ainoa keino liikennejärjestelmän tehokkuuden ja tuottavuuden nostamisessa.

a. Ammattimaisessa liikenteessä muutos tulee olemaan nopea – vain kytkeytymällä älykkäisiin tilaus- ja ohjausjärjestelmiin voi jatkossa pärjätä markkinassa. Digitaalisten ratkaisujen mukanaan tuoma logistinen tehokkuus on avainasemassa yritysten kilpailukyvyn ja kestävyystavoitteiden saavuttamisessa.
b. Henkilöliikenteessä digitaaliset teknologiat ovat avain matkaketjujen rakentamiseen yhteiskäyttöisten palvelujen osalta. Palveluistuminen etenee useita eri polkuja pitkin, yhteiskäyttöautoista tulee osa taloyhtiöiden peruspalveluja. Kevyet sähköiset kaksipyöräiset liittyvät digitaalisten alustojen avulla osaksi liikenteen palvelujärjestelmää.
c. Koronan myötä opitut uudet toimintatavat tulevat muuttamaan liikenteen kysyntää pysyvästi. Etäteknologiat tasaavat liikenteen ruuhkahuiput ja muuttavat ja korvaavat työperäisen liikkumisen kaavoja.
d. Automaatio etenee, mutta sen valtavirtaistuminen kestää hieman kauemmin kuin autoteollisuuden optisimmat visionäärit arvelivat. Jokainen kehitysaskel kohti automaatiota palvelee kuitenkin jo nykyisiäkin ajoneuvoja, erityisesti turvallisuuden ja käyttömukavuuden näkökulmista. Ja lopulta automaatiokin tulee yllättämään meidät nopeudellaan.
e. Digitalisoituminen koskee kaikkia kulkumuotoja ja erityisesti kaikkia liikenteen ja logistiikan hubeja. Data ja konnektiviteetti ovat digitalisoitumisen peruselementit, mutta varsinaiset vaikutukset saadaan korkeatasoisen osaamisen ja tuotekehityksen kautta eli uusien teknologioiden sekä analytiikan ja algoritmien huippuosaamisen kautta.

Liikennealalle digikompassin ajatukset ovat em. taustan näkökulmasta jo osin tuttuja. Liikennehallinnossa on viime vuosina lanseerattu ajatus, jonka mukaan ”Tieto on viides liikennemuoto”. Tätä ajatusta tukee myös Liikenne 12 -suunnitelmassa tehty linjaus ”Tiedon hyödyntäminen ja automaatio ovat keinoja edistää kaikkia suunnitelman tavoitteita. Strategisten linjausten mukaan digitalisaation mahdollisuudet hyödynnetään täysimääräisesti kaikissa liikennemuodoissa.”. Erityisesti odotamme digikompassilta lisää työntövoimaa uudistumisen koordinoituun toimeenpanoon.

Digitalisaatio ja datatalous ovat nopein tapa parantaa Suomen kansallista ja kansainvälistä saavutettavuutta ja resilienssiä haastavissa geopoliittisissa tilanteissa nyt ja tulevaisuudessa. Digikompassin toimenpiteitä suunniteltaessa peräänkuulutamme seuraavia näkökulmia:

- Koko liikennejärjestelmän digitalisaatioasteen nostaminen. Investoinnit yhteentoimivaan dataan ja digitaaliseen infrastruktuuriin. Parlamentaarisesti valmistellun Liikenne12 -suunnitelman digitalisaatiotoimien toteuttaminen eli investoinnit datan laatuun ja hyödyntämiseen, automaatioon ja kokeiluihin.
- Panostetaan liikenteen dataekosysteemin kehittämiseen ja vahvistetaan ”Digital by default” -ajattelua kaikessa matka- ja kuljetusketjujen kehittämisessä.
- Liikennejärjestelmän reaaliaikaisen tilannekuvan toteuttaminen valtakunnallisesti kaupunkien, liikennehallinnon ja yritysten yhteistyönä osana liikenteen dataekosysteemiä.
- Kyberturvallisuuden osaamiseen panostaminen.

ITS Finland ry
Mikonkatu 9
00110 HELSINKI
www.its-finland.fi

LAUSUNTO

6.2.2023

Lopuksi

Liikennealalla neljäs teollinen vallankumous on jo arkea, joka näkyy käytännössä kytkeytymisenä sekä tieto- että energiaverkkoihin. Tämä ns. vihreä siirtymä ja digitaalinen muutos yhdistävät liikennepoliittisen ja elinkeinopoliittisen tavoitemaailman ja luovat erinomaisen pohjan uudistumiselle, innovaatiotoiminnalle ja vientivetoiselle vihreälle kasvulle. Kovassa kansainvälisessä kilpailussa tarvitaan systemaattista kehitystyötä kaikilla sektoreilla kuten koulutuksessa, tutkimuksessa, tuotekehityksessä, pilotoinnissa, tuotteistamisessa ja viennin edistämisessä. Tässä työssä Digikompassi, digitoimisto ja digiministeryöryhmä voivat, ja pitäisi, olla keskeisessä roolissa.

Tuoreessa valtioneuvoston tulevaisuusselonteossa on digitalisaatiota kuvattu monesta eri näkökulmasta, jotka voisi tiivistää seuraavaan selonteosta lainattuun lauseeseen:

”Digitalisaatio on paitsi mahdollisuus myös välttämättömyys.”

Digitalisaatio ja kestävyys kulkevat käsi kädessä ja ne tarjoavat yhdessä ratkaisuja aikamme suurimpiin haasteisiin niin kotimaassa kuin globaalistikin. Suomen hiilijalanjälki on varsin pieni, kun sitä tarkastellaan maapallon mittakaavassa, mutta meidän hiilikädenjälkemme voi olla huomattavankin suuri. Voimme olla kokoamme suurempi, josta hyvänä esimerkkinä ovat Suomen sijoittuminen ensimmäiseksi Good Country Indexin ”Planet and Climate” osiossa. Myös tuoreen AFRY Finlandin selvityksen mukaan Suomen viennin hiilikädenjälki on jo nyt 63 $MtCO_2$ ja kotoiset päästöt 49 $MtCO_2$. Eli globaali hiilikädenjälkemme on jo suurempi kuin hiilijalanjälkemme.

Liikennealalla ei nykyään kehitetä mitään uutta tuotetta tai palvelua ilman, että siinä on tavalla tai toisella mukana digitaalisen ja kestävän siirtymän näkökulmat huomioon otettuina. Nämä näkökulmat ovat olleet jo vuosia mukana myös kaikissa liikennealan keskeisissä strategioissa, ohjelmissa, hankkeissa ja suunnitelmissa. ne eivät edelleenkään näy liikennealan budjeteissa sillä painoarvolla, joka niillä on eri dokumenteissa ja virallisessa retoriikassa.

Tässä työssä digikompassi voi olla se ns. puuttuva palanen.

Kunnioittavasti,

Marko Forsblom
Toiminnanjohtaja
ITS Finland ry